

LEREN KIJKEN

Ik zag eens een 'onkruid'.
Men vertelde mij wat zijn naam was –
toen vond ik het mooi.
(Japanse haiku, vrij vertaald)

BOTANISCH STOEPKRIJTEN TEGEN PLANTENBLINDHEID

De meeste mensen zullen nog weten welk dier ze het laatst gezien hebben. Maar hoe zit dat met de laatste plant? Voor het huis? Moet een boom zijn. En op straat? Vast een heg. En verder? Veel mensen nemen planten, als ze het al doen, waar als achtergrondbegroeiing of als wat groen langs de straat. Maar wie kijkt er nu goed? Wie weet wat er echt groeit? Wie vergelijkt de vorm van bladeren of de vertakking van stelen?

De Amerikaanse botanisten Elisabeth Schussler en James Wandersee bedachten hiervoor de term *plant blindness* ('plantenblindheid'). Daarmee doelen ze op 'het onvermogen om planten in de eigen omgeving te zien'.

De makers van een BBC-documentaire uit 2019 geven aan waarom dit, zeker nu, niet alleen jammer, maar

zelfs onverstandig is. Het leidt tot een gebrek aan waardering voor planten... en dat ondermijnt de wil om deze flora te beschermen en te behouden. Dat is vooral een probleem in steden, waar planten broodnodig zijn om de gevolgen van de klimaatsverandering af te zwakken. En dat geldt voor alle planten, groot en klein, niet alleen voor bomen en hagen in parken, maar ook voor alle grasjes en onkruidjes in scheuren, voegen en hoekjes.

Wat is de laatste plant die je bewust waarnam in je omgeving?

In voegen tussen stoeptegels ontstaan mini-ecosystemen.

WAARDEVOLLE ECOSYSTEMEN Wie beter kijkt, vindt ook in onze door beton en asfalt gedomineerde steden bijna overal planten, zelfs in de binnenstad. Vlak voor onze neus! Eerst vallen natuurlijk vooral afval, scherven en de ontelbare peuken op. Maar tussendoor ontdek je steeds meer piepklein, maar taai groen: de rebellen van de asfaltjungle! Tussen stoeptegels en in scheuren in de muur veroveren deze knokkers elk plekje waarop ze beslag kunnen leggen. Veel

soorten onkruid, grassen, mossen, varens en kiemen van bomen en struiken (in Nederland zo'n zeshonderd soorten) hebben zich aangepast aan de extreme omstandigheden in de stad. Ze trotseren onze voeten of banden, droogte, hitte, zonnestraling, bodemverdichting en -vervuiling door zout en andere stoffen en niet in de laatste plaats de stadsreiniging. Voor talrijke insecten en andere organismen vormen ze op de ongelooflijkste plekken waardevolle micro-ecosystemen.

Groene voegen houden het trottoir stabiel, nemen water op en houden fijnstof vast.

STOEPLANTJES – MOOI EN

NUTTIG Stoeplantjes zijn heel nuttig voor de mens: dichtbegroeide gleuven tussen de tegels zorgen voor meer stabiliteit, groene voegen nemen regenwater op, voeren het beter af, zorgen voor verkoeling en houden fijnstof vast. Bovendien zijn wilde planten in de stad heel belangrijk

voor het ecosysteem omdat ze andere organismen zoals wilde bijen, kevertjes en mieren bescherming en voedsel bieden. En ze zijn, in elk geval als je beter kijkt, mooi. Niet alleen vanwege hun bloemen, maar ook door alle verschillende bladvormen verdienen ze beslist een tweede blik.

LOOK-ZONDER-LOOK

Aromatische metgezel

Alliaria petiolata | kruisbloemenfamilie

DECORATIEF EN LEKKER Deze mooie lichtgroene plant groeit in grote delen van Europa, het Midden-Oosten en Centraal-Azië tot in China en India. Hij werd als kruid en medicinale plant meegenomen naar Noord- en Zuid-Amerika, maar geldt daar inmiddels als invasief.

De plant komt op in het voorjaar op koele, voedselrijke plekken – liefst in licht loofbos. Maar ook vaak onder struikgewas en langs heggen in de stad, in parken en in bermen, vaak op plekken waar al brandnetels groeien, die ook van stikstof houden.

KENMERKEN: frisgroene plant met rechtopstaande vierkantige stengel en kleine witte bloemen in eindstandige trossen | **PLANTVORM:** overblijvend | **HOOGTE:** 20-100 cm | **BLAD:** niervormig met lange bladsteel aan de voet van de plant. Bovenste bladeren hartvormig en onregelmatig getand | **BLOEI:** apr-jun | **VRUCHT:** haw

LIEFST VERS EN RAUW Anders dan bij daslook verdwijnt de kenmerkende knoflooksmak van look-zonder-look bij verhitting of drogen. Op oude potscherven uit Noord-Duitsland en Denemarken aangetroffen plantenresten tonen aan dat look-zonder-look al zesduizend jaar wordt gebruikt als kruid. Dat maakt het tot het oudst bekende inheemse aromatische kruid. In de middeleeuwen werd het vaak verbouwd in de moestuin, omdat echte uit Azië geïmporteerde peper voor de meeste mensen te duur was. Jong blad is lekker in smoothies, kwark of op brood, nog groene droge vruchten zijn lekker pittig door de sla en rijpe zwarte zaden zijn te gebruiken als peper of kunnen worden verwerkt tot een soort mosterd. De scherpe smaak van de wortel doet aan mierikswortel denken en de eetbare bloemetjes staan prachtig op een salade. Alles aan deze plant is lekker!

OOK GELIEFD BIJ INSECTEN

Allerlei, zelfs zeldzame vlinders voeden zich als rups met het blad van look-zonder-look. Voor sommige soorten is het zelfs de enige waardplant. Veel wilde bijen, kevers, vliegen en zweefvliegen zijn dol op de nectar die onder in de bloemen zit en gemakkelijk te bereiken is. Voor andere planten is deze soort echter niet zo aardig: de

Look-zonder-look biedt voedsel aan allerlei soorten insecten.

wortels geven chemische stoffen af die de groei van mycorrhiza-schimmels remmen. Veel houtige planten hebben deze schimmels juist nodig en kunnen zonder niet of amper groeien. Op deze manier voorkomt look-zonder-look dat die struikjes te dichtbij komen.

#STOEPLANTJES
De zaden worden door de wind verspreid. En de regen maakt ze slijmerig en kleverig waardoor ze aan passerende mensen en dieren blijven plakken die ze zo naar een nieuwe standplaats brengen.

KRUIPENDE BOTERBLOEM

Meterslange uitlopers bol blad

Ranunculus repens | ranonkelfamilie

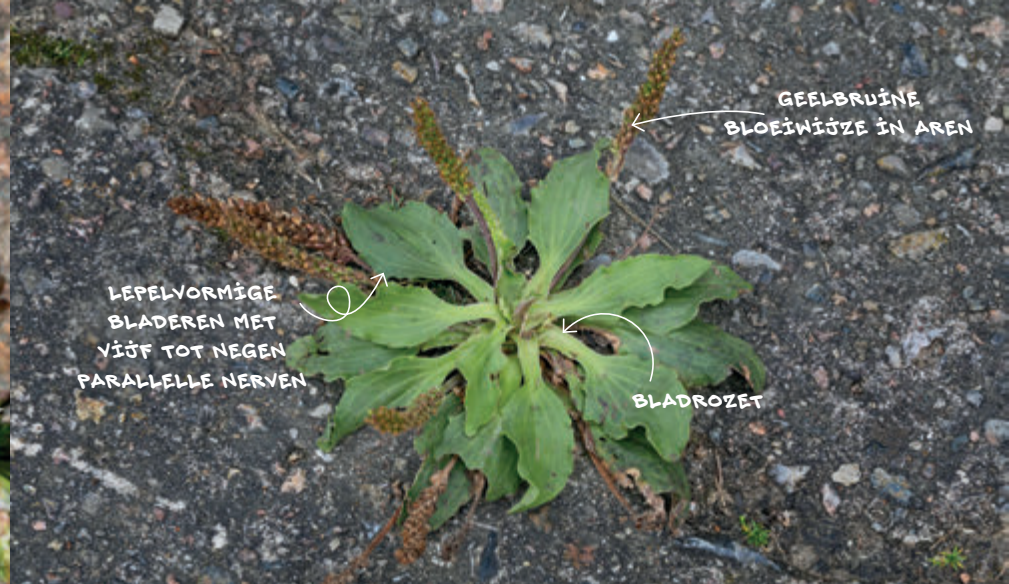
LICHT GIFTIGE BEWONER VAN STAD EN LAND De kruipende boterbloem bevat minder van het giftige protoanemonine dan andere ranonkelsoorten en wordt daarom als zwak giftig beschouwd. De plant is

vooral succesvol in verdichte grond en komt daarom overal voor waar dat het geval is. De ranonkelbij is afhankelijk van de ranonkelfamilie. Hij nestelt vaak in insectenhôtels die in de buurt van boterbloemen staan.

#STOEPLANTJES
Deze soort groeit in groepen en zelden als solitaire plant. Hij vormt namelijk grote hoeveelheden jonge planten aan meterslange bovengrondse uitlopers en produceert veel zaad.

KENMERKEN: kroonbladen hebben in het onderste deel een lichtend nectardeel (de nagel) | **PLANTVORM:** overblijvend | **HOOGTE:** 15-40 cm | **BLAD:** afwisselend; met driedelige bladeren, middelste blaadje met steel | **BLOEI:** ☼ met geribbelde bloemsteel, mei-aug | **VRUCHT:** dopvrucht

RODE SCHIJNSPURRIE

Zachte schoonheid

Spergularia rubra | anjerfamilie

NIET EENS EEN HELE DAG zijn de zachte roze bloemen open en dan nog alleen bij mooi weer. Ze gaan 's middags alweer dicht. Maar als zelfbestuivers hebben ze niet per se de vliegen nodig die hen bezoeken. De sierlijke plant houdt van een voedselrijke open standplaats, verdraagt een verdichte bodem en zout en is tredvast. Hij is dus veel

#STOEPPANTJES

De nietige zaadjes worden deels door de wind verspreid, maar ook vaak door de mens, wanneer ze aan onze schoenen blijven plakken of we grond verplaatsen.

robuuster dan je zou denken en kan zich op heftige standplaatsen in de stad goed redden.

KENMERKEN: meestal laagblijvende, vertakte stengels met bundeltjes scheuten in de bladoksels, zilverwit glanzende steunblaadjes | **PLANTVORM:** eenjarig tot overblijvend | **HOOGTE:** 4-25 cm | **BLAD:** tegenoverstaand; gave rand, lijn- tot naaldvormig, met scherpe punt | **BLOEI:** 🌸 mei-sept | **VRUCHT:** doosvrucht

GROTE WEEGBREE

Kom je letterlijk overal tegen

Plantago major | weegbreefamilie

ZIJN OUDSAKSISCHE NAAM 'WEEGBREDA' betekent 'plant die breed op de weg groeit'. Hij kan zich enorm goed aanpassen. Op goede standplaatsen vormt hij lepelvormige bladeren ter grootte van een hand en bijna kniehoge bloemen. Op ingeklonken grond of in nauwe stoepvoegen worden de bladrozetten maar een paar centimeter. De plant

doet niet moeilijk, is tredvast en verdraagt prima zout en droogte. Verder wortelt hij tot 80 cm diep: de perfecte stedeling! Europese kolonisten namen hem ooit mee naar Noord-Amerika, waar hij door de oorspronkelijke bevolking 'voetstappen van de witte man' werd genoemd. De plant is nu wereldwijd te vinden.

KENMERKEN: lepelvormige bladeren met opvallende, parallelle nerven, smalle, geel-groen-bruine, bloeiwijze die op een aar lijkt | **PLANTVORM:** overblijvend | **HOOGTE:** 5-40 cm | **BLAD:** wortelrozet, ruim 10 cm lang, met lange bladsteel | **BLOEI:** 🍀 juni-okt | **VRUCHT:** meerzadige doosvrucht